

Diferenční plodnost z alternativních datových zdrojů

Ondřej Nývlt

XLVIII. Konference České demografické společnosti,
23.-25. května 2018, Brno

Základní cíl

Analyzovat, jaké charakteristiky souvisí s počtem dětí v českých rodinách

- demografické proměnné (rodinný stav, rodinná soužití v domácnosti)
- vzdělanostní proměnné (nejvyšší dosažené vzdělání, obor vzdělání)
- geografické proměnné (hustota osídlení)
- profesní proměnné (zaměstnanecká historie, existence nezaměstnanosti během života)
- hodnotové proměnné (náboženské vyznání)
- ekonomické proměnné (příjem domácnosti, hodnota nemovitostí vlastněná domácností)

Gendrová specifikace – základní proměnná, která je dále zkoumána v kombinaci s ostatními proměnnými

Zdroje dat – diferenční plodnost

Sčítání lidu domů a bytů - tradiční zdroj pro analýzy diferenční plodnosti

Výhody:

- jedná se o úplné šetření – detailní analýzy podle věku ženy v době sčítání (lze konstruovat ukazatel konečné plodnosti)
- umožňuje získat základní charakteristiky pro analýzu diferenční plodnosti (rodinný stav, vzdělání, zaměstnání, náboženství atd.)

Nevýhody:

- probíhá jednou za deset let
- jednotlivé charakteristiky k danému časovému okamžiku (nelze odvozovat životní dráhy respondentů)
- výstupy pouze za ženy (za muže pouze v domácnostním vyjádření)

Zdroje dat – diferenční plodnost

Statistika přirozené měny - vychází ze statistického zjišťování Hlášení o narození

Výhody:

- jedná se o úplné šetření – záznamy za narozené v dlouhodobém horizontu – umožňuje počítat ukazatele generační plodnosti, tím pádem i diferenční plodnosti
- výsledky dostupné v roční periodicitě

Nevýhody:

- pouze základní charakteristiky diferenční plodnosti (rodinný stav, vzdělání, geografické proměnné, státní občanství matky a otce)
- vzdělání je pouze dobrovolný údaj – vysoká míra non-response

Zdroje dat – diferenční plodnost

Domácnostní šetření (např. VŠPS, SILC)

Výhody:

- relativně velký počet respondentů ve výběru
- možnost detailní analýzy socio-profesních nebo vzdělávacích charakteristik – longitudinální pohled je však omezený
- výsledky dostupné v roční periodicitě

Nevýhody:

- lze sledovat pouze v domácnostním třídění, nelze vztáhnout k věku matky nebo otce podle počtu dětí

Zdroje dat – diferenční plodnost

Velká sociologická šetření (např. Generation and Gender Survey, Proměny české společnosti)

Výhody:

- umožňuje získat členění podle věku ženy i muže a počtu dětí
- možnost detailní analýzy socio-profesních, hodnotových nebo vzdělanostních charakteristik
- lze v omezené míře sestavovat životní dráhy respondentů

Nevýhody:

- jednorázová šetření nebo jednou za ...
- nižší počet osob ve výběru např. ve srovnání s VŠPS

Proměny české společnost – základní informace

- Probíhá na území České republiky v letech 2015 - 2018. Jedná se o tzv. panelové (longitudinální) šetření, kdy domácnosti jsou sledovány v čase čtyři po sobě jdoucí roky.
- Výzkum organizuje Sociologický ústav Akademie věd ČR, CERGE-EI a Fakulta Sociálních věd Masarykovy univerzity. Sběr dat realizují agentury MEDIAN, s.r.o. a STEM/MARK a.s
- Výzkum sleduje životní podmínky, hodnoty a postoje českých domácností ve 21. století s cílem přinést nové poznatky o stavu a směřování české společnosti

Proměny české společnost – metodika

Analýza vychází z dat roku 2016 (druhý rok šetření)

Výběrový soubor

Druhé vlny šetření se účastnilo 4147 domácností.

Dotazník za osoby pak vyplnilo 5270 respondentů ve věku 18 a více let.

Věku 40 - 64 let odpovídalo 2540 respondentů

Ukazatel počtu dětí pro muže a ženy ve věku 40 - 64 let vychází ze součtu dvou položek:

- a) v domácnostním dotazníku počet dětí, které uvedly, že jsou ve vztahu k respondentovi syn/dcera
- b) v individuálním dotazníku počet dětí žijící mimo residenční domácnost

Zahrnují se biologické a adoptované děti

Výstupy analýzy počtu dětí v českých rodinách

<http://showme.median.cz/public/CHPS/>

Úspěšné strategie počtu dětí v rodinách

Vysokopříjmová

- Vyšší příjem v domácnosti – především v případě partnera, vysokoškolské vzdělání, stabilní rodinné prostředí – římskokatolické vyznání partnerů

Nemorální

- Otec oficiálně nežije v domácnosti – možnost čerpání sociálních a rodinných přídavků (doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí, přídavky na děti) - často spojené s nižším vzděláním partnerů

Neúspěšné strategie počtu dětí v rodinách

Nízkopříjmová

- Nízký příjem v domácnosti v méně kvalifikovaných zaměstnáních, často středoškolské vzdělání, nejedná se ovšem o rodiny, které by pobíraly navíc sociální nebo rodinné benefity

Kariérní

- Žena delší čas během své pracovní kariéry pracuje v kvalifikovaných pozicích, zvláště pokud nekoresponduje s postavením (příjmem) muže

Alarmující

- Žena dlouhodobě žije bez partnera, zvláště v případě, kdy otec dítěte platí minimální nebo žádné výživné

Ideální zdroj dat pro výpočet diferenční plodnosti

Výběrové šetření s určitými specifikacemi:

- Relativně krátký dotazník 15-25 minut zaměřený pouze na téma počtu dětí v českých rodinách
- Tím pádem možná kombinace CAPI x CATI x CAWI
- Konstruování rodinných drah rodičů
- Detailní informace o rodičích umožňují široké možnosti diferenční plodnosti
- Relativně velký výběrový soubor (5-10 tisíc respondentů s věkovou specifikací)